

УДК 342.72/73:355

DOI https://doi.org/10.37687/2413-6433.2024-3-4.38

Ярошевська Т. В.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри соціально-психологічних та гуманітарних наук
Дніпровського державного технічного університету
ORCID: 0000-0001-5525-1681

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

GENDER EQUALITY UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE

У статті досліджуються проблеми гендерної рівності в умовах воєнного стану в Україні. Обґрунтовано, що для подолання гендерної дискримінації Україні необхідно застосовувати комплексний підхід, який включатиме як вдосконалення законодавства у сфері гендерної проблематики, так і впровадження прозорих систем оцінки праці й ліквідацію перешкод для професійного зростання жінок. Установлено, що Україна досягла певного прогресу у сфері сприяння гендерній рівності та розширення прав і можливостей для жінок. Вітчизняне гендерне законодавство загалом може бути визначене як збалансоване, проте гендерні проблеми в Україні залишаються не до кінця вирішеними. Наголошено на тому, що наразі Україні потрібно розв'язати наступні основні завдання з розширення гендерних прав та зменшення дискримінації: подолати гендерні стереотипи у суспільстві; виділити достатнє фінансування на гендерні програми; подолати гендерний розрив між чоловіками та жінками в оплаті праці; внести зміни до чинного законодавства у сфері виборчого права; вивчити позитивний міжнародний та європейський досвід у сфері гендерної правотворчості для удосконалення законодавства України у відповідній сфері; створити умови для повернення українок з вимушеної міграції на Батьківщину. Звертається увага на те, що війна змусила багатьох жінок подивитися на власні можливості з іншого боку, а громадськість підвищити свідомість суспільства про виклики, з якими зіштовхуються жінки під час війни та осучаснити уявлення щодо розуміння гендерних ролей. Зважаючи на це жінки повинні бути активно залучені до прийняття рішень як в умовах воєнного стану в Україні, так і у період відновлення країни після війни та максимально забезпечити їхні права у цьому процесі. Зроблено висновок, що проблема гендерної рівності є актуальною для України, перспективними напрямками подальших досліджень вбачається аналіз перспектив та особливостей реалізації гендерної рівності як однієї з Цілей сталого розвитку ООН в Україні.

Ключові слова: гендер, гендерна дискримінація, гендерна рівність, права жінок та чоловіків, воєнний стан в Україні.

The article examines the problems of gender equality in the context of martial law in Ukraine. It is substantiated that in order to overcome gender discrimination, Ukraine needs to apply a comprehensive approach, which will include both improving gender legislation and implementing a transparent labor evaluation systems and eliminating obstacles to women's professional growth. It is established that Ukraine has made some progress in promoting gender equality and empowerment of women. Domestic gender legislation can generally be defined as balanced, but gender issues in Ukraine remain unresolved. It was emphasized that Ukraine currently needs to solve the following main tasks to expand gender rights and reduce discrimination: to overcome gender stereotypes in society; to allocate sufficient funding for gender programs; to overcome the gender gap between men and women; to amend the current legislation in the field of electoral law; to study positive international and European experience in the field of gender lawmaking to improve Ukrainian legislation in the relevant area; to create conditions for the return of Ukrainian women from forced migration to their homeland. It is emphasized that the war has forced many women to look at their own capabilities from a different perspective, and the public to raise awareness of the challenges women faced during the war, and to modernize the understanding of gender roles. In view of this, women should be actively involved in decision-making both under martial law in Ukraine and during the period of the country's recovery after the war, and their rights in this process should be maximized. The author concludes that the issue of gender equality is relevant for Ukraine, and the analysis of the prospects and peculiarities of implementing gender equality as one of the UN Sustainable Development Goals in Ukraine is seen as a promising area for further research.

Key words: gender, gender discrimination, gender equality, women's and men's rights, martial law in Ukraine.

В умовах воєнного стану в Україні все частіше стали підійматися питання гендерної рівності на різних рівнях і в різноманітних сферах – від права, соціології, економіки, політики до військової справи. Соціальна рівність жінок та чоловіків закріплена на законодавчому рівні у багатьох закордонних країнах, у тому числі – й в Україні. Разом з тим, реальна ситуація з гендерним паритетом поки що потребує вдосконалення. Так, наразі жінки, порівняно з чоловіками, отримують менш відповідні посади, зарплатню, вони менше представлені у різних органах влади. Також проблемним є питання вимушеної міграції працездатних жінок з дітьми до закордонних країн, яке викликане широкомасштабною збройною агресією росії проти нашої держави.

Таким чином, включення цих питань у державні програми є надзвичайно важливими як з погляду охорони та захисту прав людини, так і для економічного розвитку України. Тому наразі основними напрямками державної гендерної політики в Україні є сприяння розвитку гендерної демократії у суспільстві та державно-правове регулювання гендерних відносин.

Підвищена увага до гендерної рівності зумовлена також міжнародними зобов'язаннями нашої держави, оскільки Україна активно проводить гендерну політику, в основі якої лежать загальноновизнані міжнародні норми, зафіксовані, зокрема у Загальній декларації прав людини [1], Конвенції про політичні права жінок [2], Декларації ООН про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів [3], Конвенції Міжнародної організації праці про дискримінацію у галузі праці та занять [4] та інших міжнародних договорів.

Отже, метою цієї статті є дослідження проблемних питань гендерної рівності в Україні та розробка рекомендацій щодо розширення гендерних прав громадян в умовах воєнного стану.

Під різним кутом закордонні та вітчизняні науковці досліджували проблематику гендерної рівності. Так, серед вітчизняних науковців можна виділити: В.О. Боняк, С.В. Венедиктова, А.Г. Гаркушу, О.А. Гузьмана, А.М. Іщенко, М.В. Кірюхіну, Т.В. Коломієць, В.П. Кононець, Г.Ю. Лук'янову, О.А. Мартиненко, Л.Р. Наливайко, А.Ф. Орешкову, А.С. Політову, Н.Л. Полішко, О.С. Ядловську та інших. Проблеми гендерної рівності також розглядали такі закордонні дослідники як: Джудіт Батлер, Маршал Сегал, Моріс Мерло-Понті, Едмунд Гуссерль, Ерік Грін. Роботи цих та інших авторів заклали підґрунтя для поглиблення та інтеграції напрямів у сфері гендерної рівності, але наявні напрацювання не охоплюють усі питання гендерної дискримінації, особливо в умовах збройного конфлікту в Україні. Тому наразі ці важливі питання потребують більш детального наукового опрацювання.

Принцип гендерної рівності закріплений у Конституції України [5], де йдеться, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням особам різної статі рівних можливостей. Також у ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [6] дається визначення поняттю гендерної рівності та визначаються основні засади щодо забезпечення рівності прав та можливостей для осіб обох статей.

Рівність між чоловіком і жінкою – це одночасно і цінність, і привілей будь-якого суспільства. І хоча в різних країнах це питання вирішується по-різному, проте напрям до подолання гендерної дискримінації залишається єдиним. Інтеграція України в ЄС є однією з головних стратегічних цілей нашої держави. Це означає послідовну орієнтацію на чинну у країнах ЄС модель ринкової економіки, перевагами якої є принцип гендерної рівності, високий рівень соціальних норм, гуманітарної сфери, системи соціального захисту та ефективний захист прав працівників.

Порівняння законодавства України у сфері гендерної рівності з правом європейських країн, вивчення специфіки положень, новацій європейського правового регулювання в цій сфері, тенденції розвитку – представляють безперечний інтерес як з погляду правотворчості, так і з погляду практичного використання досвіду європейських країн для більш ефективної реалізації реформ в Україні.

Потрібно також звернути увагу на той факт, що навіть в умовах воєнного стану Україна працює над досягненням гендерної рівності та приведенням вітчизняного законодавства у відповідність до європейських норм. Позитивним є те, що за останні кілька років у нашій державі відбулися суттєві зміни у сфері подолання гендерної дискримінації, зокрема: були розширені можливості для жінок-військовослужбовців, ратифікована Стамбульська конвенція, є досягнення й у питаннях щодо рівних прав обох статей при догляді за дітьми. Однак є прогалина у сфері можливостей жінок, які вимушено перебувають за кордоном, повною мірою реалізовувати своє виборче право.

Так, на сьогодні у зв'язку зі збройною російською агресією та нападом на нашу державу велика кількість жінок вимушено перебувають за кордоном і частина з них не повернеться до повоєнних виборів і ця категорія виборців має отримати можливість голосувати за кордоном. Проте ті жінки, що повернуться, не зможуть реалізувати своє виборче право, оскільки за виборчим законодавством України, балотувати до парламенту можуть лише громадяни, які проживали в Україні не менше п'яти років і протягом цього терміну перебували за кордоном не більше дев'яносто днів поспіль. Щоб усунути цей недолік, потрібно внести зміни до виборчого законодавства та розширити перелік

випадків, які не будуть вважатися порушенням цих норм.

Також і у соціально-трудовах відносинах гендерна нерівність за ознакою статі виявляється здебільшого через необґрунтовану різницю в оплаті праці та можливостях кар'єрного зростання між чоловіками та жінками; у безпідставних відмінностях в умовах праці та організації робочого часу; у нерівних можливостях отримання професійної освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки та отримання практичного досвіду.

Однією з причин такої ситуації є нерівномірний розподіл домашніх обов'язків, який часто спонукає жінок обирати чи переходити на менш оплачувану роботу, але з можливістю мати більше вільного часу для сімейних справ, бо існує гендерний стереотип щодо того, що саме жінка повинна займатися домашніми справами та вихованням дітей. У результаті цього жінки заробляють менше й витрачають вдвічі більше часу на домашню роботу, ніж чоловіки. І в умовах воєнного стану в Україні така тенденція значно погіршилась, оскільки на тлі збройного конфлікту і значного зростання кількості та складності побутових питань (зокрема відсутності електричної енергії, Інтернету, зв'язку, води, пошкодження житла тощо) жінки змушені віддавати перевагу домашнім справам, що пов'язані з виживанням, а це часто призводить до відмови від кар'єрного зросту та інших способів самореалізації. Зазначене стосується передусім тих сімей, які залишилися в Україні й в яких чоловіки мобілізовані чи отримали тяжкі поранення, чи взагалі загинули.

Щодо впровадження державою гендерних стратегій, то потрібно звернути увагу і на позитивні результати. Так, в умовах воєнного стану в Україні органи влади спільно з міжнародними партнерами та громадськими організаціями активізували роботу щодо допомоги постраждалим унаслідок війни та забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків, зокрема: набули чинності закони щодо протидії дискримінації за ознакою статі в рекламі, запроваджено рівні можливості для осіб обох статей на догляд за дітьми в особливий період; ухвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків до 2030 року та операційний план з її реалізації до кінця 2024 року; розпочато проект групових занять з психологічної підтримки жінок «Тримайся, сестро», що реалізується громадською організацією «Жіночий ветеранський рух» у межах проекту ООН Жінки «Трансформаційні підходи для досягнення гендерної рівності в Україні»; розпочато проект «Women for Ukraine» для допомоги жінкам, які втратили роботу чи дохід унаслідок збройного конфлікту, знайти нові можливості для працевлаштування чи кар'єрного зросту. Однак, як уже зазначалося, у зв'язку з широкомасштабною

російською збройною агресією та поширенням бойових дій на її значні території, сотні тисяч працездатних жінок з дітьми стали вимушеними мігрантами з України до закордонних країн, що робить потенціал такої міграції значно більшим порівняно з трудовими формами переміщень, що домінували у довоєнні роки. Тому наразі основними стратегічними завданнями для України є забезпечення відсічі російській агресії, відновленні територіальної цілісності України, збереженні державного суверенітету та створення умов для повернення наших співвітчизниць на Батьківщину. Оскільки через людські втрати на війні переважно серед працездатних чоловіків, в Україні варто очікувати збільшення ваги саме жіночої праці.

Безсумнівно повномасштабна війна створює запит на встановлення гендерної рівності у сфері зайнятості. Тому досить важливим є створення державних програм, які будуть забезпечувати жінкам можливість отримувати новий досвід, знання, а також моральну підтримку у перекваліфікації та отриманні нової професії. Завдяки такій підтримці й правильному професійному спрямуванню, жінки набудуть можливість отримувати гідну заробітну платню. Гендерна рівність на ринку праці сприятиме поліпшенню якості та умов життя українських громадян, активізації повоєнного відновлення та посприє стабілізації економіки [7].

Оцінюючи в цілому систему гендерного законодавства, серед позитивних рис можна відмітити й конституційне закріплення принципу рівності статей, і наявність спеціального гендерного закону. Гендерне законодавство України загалом може бути визначене як збалансоване. Проте, проблеми у сфері розширення цих прав залишаються не до кінця вирішеними.

Серед рекомендацій щодо подолання гендерної дискримінації можна виділити наступні: подолання гендерних стереотипів у суспільстві; виділення достатнього фінансування на гендерні програми; подолання гендерного розриву в оплаті праці; вивчення позитивного міжнародного та європейського досвіду у сфері гендерної правотворчості для удосконалення законодавства України у відповідній сфері; внесення змін до чинного законодавства у сфері виборчого права; створення умов для повернення наших жінок з вимушеної міграції на Батьківщину [8, с. 169–171].

Пропонується стисло розглянути питання гендерної рівності в умовах воєнного стану в Україні в освітній сфері. Звичайно повноцінне відновлення країни потребує завершення війни й справедливого миру, проте першочергові заходи з відновлення уже розпочалися і тривають. У будь-якому разі цей процес потребує компетенції, значних зусиль та людських ресурсів. А освіта є ключовим інститутом, що забезпечує навички і знання. Отримання належної освіти

може мати вагомий вплив на можливість громадян чи різних соціальних груп брати участь у процесах відновлення країни. Крім підготовки до отримання професії й активної участі у житті громади, вона робить вагомий внесок у формування поглядів, цінностей і соціальних практик [9].

Для впровадження гендерної проблематики у грудні 2022 року було ухвалено Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022–2024 роки з її реалізації» [10]. У цій Стратегії йдеться про впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей для чоловіків та жінок та подолання стереотипів за ознакою статі під час формування політики у сфері освіти. І як показує досвід провідних країн, розвиток державної гендерної політики в усіх сферах вимагає посилення освітянського потенціалу саме з гендерної рівності. Для реалізації цього завдання необхідно зосередити увагу саме на доступу до знань про гендерну проблематику й необхідності забезпечити всебічне подання інформації, яка спрямована на подолання гендерних стереотипів, з урахуванням специфіки конкретної аудиторії.

Треба зазначити, що наразі Україна вважається країною, де спостерігається високий рівень освіченості населення. Зокрема, в Україні є паритет щодо гендерної рівності стосовно доступності осіб обох статей до закладів освіти. Проте для нашої держави підвищення гендерної культури в освітніх закладах ще залишається актуальною проблемою. Одна з головних проблем, яка може негативно вплинути на розв'язання питання гендерної рівності – це низький рівень обізнаності здобувачів з гендерної проблематики чи взагалі не включення гендерних підходів до програми підготовки освітян.

Однак освіта є одним з головних факторів формування свідомості, тож її розвиток має відбуватись на основі принципів толерантності, справедливості, рівності та недискримінації. І політика у сфері освіти повинна зосереджуватись на подоланні гендерних стереотипів, зокрема через проведення навчально-просвітницьких курсів з гендерної проблематики як для педагогічних працівників, так і для здобувачів освіти. Наразі в Україні у багатьох закладах вищої освіти активно функціонують Центри з гендерної проблематики.

Наразі серед головних цілей впровадження засад гендерної рівності в освітній процес є: надання учасникам освітнього процесу навичок, необхідних для належного забезпечення ефективної інтеграції питань гендерної рівності у своїй професійній діяльності; підвищення рівня розуміння та обізнаності у питаннях гендерної проблематики; сприяння інтеграції

питань з впровадження засад гендерної рівності в освітній процес.

Таким чином, у сучасній Україні, яка прагне вступити в ЄС та підвищити рівень демократії, все більше уваги приділяється формуванню гендерної рівності як у суспільстві, так і в освітній сфері. Гендерна рівність передбачає забезпечення однакових прав і для жінок, і для чоловіків у всіх сферах життя, включаючи правові, шлюбно-сімейні та трудові відносини, а також боротьбу з сексизмом та іншими формами дискримінації. Гендерна рівність полягає в тому, що всі люди, незалежно від їхньої статі, мають можливість вибирати будь-який спосіб життя, використовуючи свої здібності без дискримінації чи обмежень і таким чином мати рівний доступ до прав та можливостей [11, с. 55].

Ратифікація Україною ряду міжнародних угод з питань гендерної проблематики, також має важливе значення для формування національного механізму забезпечення гендерної рівності. Тому проблематику гендерної рівності у межах навчальних програм доцільно розглядати на прикладі міжнародних та європейських норм, зокрема: Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та інших міжнародно-правових актів у цій сфері [12, с. 203].

Далі пропонується розглянути як в умовах воєнного стану в Україні змінилося ставлення до жінок, що проходять службу у Збройних Силах України. Повномасштабна війна росії проти України, створила нові виклики для всього українського суспільства. Ці жахливі події об'єднали багатьох людей переживанням загальної трагедії та спільним досвідом як протистояти ворогу. Війна зачепила всі аспекти життя нашого суспільства: люди змушені залишати свої домівки, роботу, втрачають рідних, житло, вступають до Збройних Сил України та живуть в умовах постійних повітряних тривог та загрози ракетних атак [13, с. 221]. Збройні Сили України поступово стають більш відкритими для участі жінок у виконанні завдань з оборони нашої держави, захисту суверенітету, недоторканності та територіальної цілісності України. Після повномасштабного вторгнення росії на територію України, зросла кількість жінок, які стали на захист України, долучившись до лав Збройних Сил України, інших військових формувань та добровольчих об'єднань територіальних громад [14].

У 2018 році набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військо-

вої служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» [15]. Завдяки таким змінам жінкам стали доступні такі військові професії як снайперка, гранатометниця, артилеристка та інші, оскільки раніше жінки могли претендувати переважно на не бойові професії, такі як: кухарка, водійка, зв'язківця тощо. У цілому підходи до гендерної рівності у Збройних Силах України відповідають загальнодержавній гендерній політиці та своєю чергою передбачають забезпечення рівних прав та можливостей і жінкам, і чоловікам у життєдіяльності війська, проте ще зберігаються певні ознаки гендерного дисбалансу, які є характерними для українського суспільства. Наразі для жінок є ще перепони й у кар'єрі, і у підвищенні кваліфікації, і у професійному навчанні. Останнє насамперед залежить від командування. Трапляються ще випадки, коли жінок не сприймають нарівні з чоловіками й надають перевагу виключно особам чоловічої статі. Зокрема, наразі у Збройних Силах України жінки обіймають лише 9% офіцерських посад і лише три жінки мають генеральське звання.

Позитивним аспектом можна вважати відсутність дискримінації для жінок, що служать у Збройних Силах України стосовно заробітної плати, на відміну від ситуації з гендерним розривом на ринку праці серед цивільних професій. Оскільки існує затверджена законодавством тарифна сітка, грошове забезпечення військовослужбовця Збройних Сил України залежить від звання, вислуги років і гарантоване державою.

Таким чином, в умовах воєнного стану в Україні, жінки руйнують безліч упереджень. Обставини війни змусили багатьох жінок подивитися на власні можливості з іншого боку, а громадськість підвищити свідомість суспільства про виклики, з якими зіштовхуються українки під час збройного конфлікту та осучаснити уявлення щодо розуміння гендерних ролей. Зважаючи на це жінки мають активно залучатися до прийняття рішень, які стосуються післявоєнного відновлення країни з забезпеченням їхніх прав у цьому процесі. Важливо розширювати розуміння гендерних ролей та підвищувати свідомість суспільства про виклики, з якими зіштовхуються українські жінки в умовах воєнного часу, щоб забезпечити їхню підтримку та захист [13, с. 226].

Для жінок розширення можливостей і прав у сфері економіки в умовах воєнного стану в Україні та у період відновлення країни є важливим завданням для забезпечення сталого економічного зростання й збереження миру. Підтримка жіночого лідерства, забезпечення рівної участі осіб обох статей на всіх рівнях економіки та у різних секторах, сприятиме прискоренню прогресу у досягненні гендерної рівності. Зрозуміло, що за тих обставин, коли здебільшого чоловіки захищають нашу Батьківщину,

жінки змушені виконувати роль і голови домогосподарства, і більше часу приділяти догляду за дітьми, й активно займатися волонтерською діяльністю [16].

Повномасштабне вторгнення росії на територію України негативно позначилося і на розвитку бізнесу. Майже половина компаній відчули вплив ракетної загрози на свою діяльність, а деякі взагалі призупинили свою діяльність з міркувань безпеки або через відсутність енергопостачання, зв'язку чи Інтернету [17, с. 152]. Це вплинуло на операційну діяльність: відбулися простоя, часткова втрата замовлень або взагалі призупинення проєктів. Серед актуальних викликів для бізнес-спільноти насамперед стало захист і безпека співробітників, зруйновані ланцюги логістики й транспортування, складність здійснення експортних та імпорتنих операцій, залучення інвесторів, припинення роботи дитячих садків. Проте вітчизняні компанії здебільшого продовжили свою діяльність і навіть розширили її, зокрема шляхом створення дитячих кімнат для дітей співробітників. Важливо, що у своїй діяльності компанії намагалися максимально враховували потреби працівників, розуміючи, що та компанія, яка інвестує в економічний розвиток співробітників, буде мати суттєві переваги перед конкурентами.

Також донорські організації й органи державної влади почали реалізовувати проєкти для допомоги підприємцям і більшість з них були спрямовані саме на діяльність жінок. Зокрема, проєкти передбачають і грантова підтримка на відкриття власної справи, й консультаційні центри, і надання підприємцям приміщень у безоплатне користування.

Очікується, що після завершення війни саме жінки стануть тими, хто перш за все буде відновлювати країну. Саме тому наразі вкрай необхідним є навчання жінок новим професіям і навичкам. Важливо підтримувати розвиток жіночого підприємництва, що має стати одним з пріоритетів на рівні держави. Це також може стати одним із завдань програми грантової підтримки, які міжнародні організації можуть надавати українським компаніям. Також варто звернути особливу увагу на реалізацію проєктів надання психологічної допомоги жінкам які будуть звільнятися зі Збройних Сил України, які постраждали від насильства та які будуть повертатися із-за кордону на Батьківщину [18].

Якщо розглядати гендерну рівність в контексті майбутнього для України, то виникає питання: чи може наша держава досягти сталого розвитку, коли велика частина її населення має обмежений доступ до рівних можливостей на ринку праці, особливо в умовах воєнного стану? Очевидно, що реакція на ці виклики необхідна вже зараз. Тому Україна активно працює над впровадженням і розвитком стратегій та політик,

спрямованих на зменшення гендерної дискримінації також і в оплаті праці.

До позитивних змін у сфері гендерної рівності, зокрема і в оплаті праці можна віднести ініціативу Олени Зеленської, завдяки якій Україна стала офіційною учасницею міжнародної програми «Партнерства Біарриц», спрямованої на забезпечення рівних можливостей та прав як для чоловіків, так і для жінок. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року [19], Україна взяла на себе наступні зобов'язання: реформувати законодавство у сфері соціальних відпусток, пов'язаних з народженням дитини та доглядом за нею, завдяки розробці та внесенню змін до трудового і сімейного законодавства в частині забезпечення рівних прав та можливостей для осіб обох статей на отримання соціальних відпусток, пов'язаних з народженням дитини та доглядом за нею; зменшити розрив в оплаті праці чоловіків та жінок за допомогою прийняття й реалізації Національної стратегії щодо зменшення гендерного розриву в оплаті праці та забезпечення досягнення Україною відповідності критеріям членства Міжнародної коаліції за рівну оплату праці; забезпечити принцип гендерної рівності в освітній сфері через розробку та реалізацію Стратегії впровадження гендерної рівності в освіті до 2030 року, завдяки запровадженню обов'язкової дискримінаційної експертизи всього освітнього контенту та гендерного аудиту закладів освіти. Однак недоліком цієї Стратегії є те, що вона не вирішує першопричину – стереотипи стосовно гендерних ролей та системну дискримінацію. Крім того, залишається питання нерівних умов праці та доступу до можливостей кар'єрного зростання для жінок.

Таким чином, нові реалії змушують нас жити по-новому, але це не означає, що у випадку, якщо жінок беруть на «чоловічі роботи», то гендерний розрив різко зміниться. Ця проблема потребує комплексного підходу. Так, призначення жінок на традиційно «чоловічі посади» може бути кроком до розширення можливостей для них, але це лише частина розв'язання проблеми. Для гендерної рівності та досягнення справедливого розподілу можливостей необхідні широкомасштабні правові, політичні, економічні, соціальні та культурні зміни, які наша держава вже почала

втілювати в життя. І наразі одним з позитивних зрушень в Україні є розробка та затвердження Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, яка вже почала реалізовуватися в Україні. Ця Стратегія є важливим кроком вперед у забезпеченні рівних можливостей для осіб обох статей на ринку праці та має на меті скорочення розриву в оплаті праці з 18,6% до 13,6% до 2030 року.

Отже, підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

1. Обґрунтовано, що для подолання гендерної дискримінації Україні необхідно застосовувати комплексний підхід, який включатиме як вдосконалення законодавства у сфері гендерної проблематики, так і впровадження прозорих систем оцінки праці й ліквідацію перешкод для професійного зростання жінок.

2. Установлено, що Україна досягла певного прогресу у сфері сприяння гендерній рівності та розширення прав і можливостей для жінок. Вітчизняне гендерне законодавство загалом може бути визначене як збалансоване. Проте, попри досягнення у цій сфері та приєднання до відповідних міжнародних угод і ухвалення законодавства України про рівні права та можливості жінок і чоловіків, гендерні проблеми залишаються не до кінця вирішеними.

3. Звертається увага на те, що наразі Україні потрібно розв'язати наступні основні завдання з розширення гендерних прав та зменшення дискримінації: подолати гендерні стереотипи у суспільстві; виділити достатнє фінансування на гендерні програми; подолати гендерний розрив між чоловіками та жінками в оплаті праці; внести зміни до чинного законодавства у сфері виборчого права; вивчити позитивний міжнародний та європейський досвід у сфері гендерної правотворчості для удосконалення законодавства України у відповідній сфері; створити умови для повернення українок з вимушеної міграції на Батьківщину.

4. Зроблено висновок, що зважаючи на той факт, що проблема гендерної рівності є доволі актуальною для України, перспективними напрямками подальших досліджень вбачається аналіз перспектив та особливостей реалізації гендерної рівності як однієї з Цілей сталого розвитку ООН в Україні.

Список використаних джерел:

1. Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 18.12.2024).
2. Конвенції про політичні права жінок від 31 березня 1953 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU53K02U> (дата звернення: 22.12.2024).
3. Декларація ООН про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів від 14 грудня 1974 року. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_317 (дата звернення: 22.12.2024).
4. Конвенція Міжнародної організації праці про дискримінацію у галузі праці та занять від 15 червня 1960 року. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140644__140644 (дата звернення: 22.12.2024).

5. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.
7. Гендерні диспропорції в Україні під час війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viynyu> (дата звернення: 19.12.2024).
8. Ярошевська Т.В., Лунський М.М. Гендерна рівність в умовах війни в Україні: позитивні зміни та проблемні питання. Придніпровські соціологічні читання: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Дніпро, 18 жовтня 2024 року). С. 169–171.
9. Гендерна сегрегація у фаховій передвищій та вищій освіті. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&iid=1429&pag.e=1> (дата звернення: 22.12.2024).
10. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022–2024 роки з її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.12.2024).
11. Лабзун Ю. І. Гендерна рівність в освіті; досягнення та перспективи. Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 12 квітня 2024 р.). С. 55–60.
12. Лубко І. М. Сучасні інституційні механізми забезпечення гендерної рівності в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави : зб. матеріалів ІІ Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. 2024. С. 203–212. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/2403> (дата звернення: 18.12.2024).
13. Літвінова О. В., Сухорук О. О. Психологічні особливості гендерних ролей українських жінок в умовах війни. Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 12 квітня 2024 р.). С. 221–226.
14. Гендерна рівність у ЗСУ після повномасштабного вторгнення РФ в Україну. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderna-rivnist-u-zsu-pislya-povnomasshtabnoho-vtorhnennya-rf-v-u> (дата звернення: 19.12.2024).
15. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях : Закон України від 06 вересня 2018 р. № 2523-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2523-19> (дата звернення: 19.12.2024).
16. UN Women and CARE International (2022). Rapid Gender Analysis of Ukraine. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/rapid-gender-analysis-of-ukraine> (дата звернення: 19.12.2024).
17. Ярошевська Т.В. Переваги та недоліки використання технологій штучного інтелекту в умовах війни та післявоєнний час. *Науковий вісник ДДУВС*. 2024. № 1. С. 152–158.
18. Звіт за результатами аналізу найкращих практик бізнесу з економічного уповноваження жінок під час повномасштабної російської війни проти України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/24044.html?PrintVersion> (дата звернення: 19.12.2024).
19. Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності; Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1578-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-zobovuzan-uryadu-ukrayini-vzyatih-v-ramkah-t161220> (дата звернення: 19.12.2024).